

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

ШКОЛСКИ ГЛАСНИК

ЛИСТ ЗА ШКОЛУ И УЧИТЕЉЕ

ОРГАН СРПСКОГ НАРОДНОГ УЧИТЕЉСТВА У КАРЛОВАЧКОЈ МИТРОПОЛИИ

Бр. 5.

У Новом Саду, 15. марта 1913.

Год. VI.

САДРЖАЈ: Какву корист види народ од данашње школе? — Педагошка гимнастика. — Настава у читању с писањем. — Сметње школској настави и како да се оне отклоне? — Како се схваћа учитељев положај. — † Петар Радуловић. — Листак: Смиља (Преступи и казна). — Белешке.

Какву корист види народ од данашње школе?

Данашња школа не постизава оне резултате, за које се толико кидамо и ми и деца наша. Експериментисе се, расправља се, траже се узроци неуспеху, увводе се и неке реформе, али се постигло само толико, да сада мало вештије и сигурније свршавамо онај исти посао, који смо пређе много теже свршавали.

Ми држимо, да је један од узрока неуспеху и погрешка, коју чине од вајкада власти које су одређивале правац и круг рада школе. Власти нису никад изашле у масу да испитују каква је школа маси нужна, него су иза зелених столова створили такве школе, које ће стварати такве људе, какове оне замишљају. Власници школа су слични кројачима, који не питају муштерију, какав облик жели да има његова хаљина, од какве материје да буде, који даље ни не прилазе муштерији да узму меру с ње, него узимају меру од ока, чак с противне стране улице. И кад — као што је код нас случај — обуку ратара у алватап фрак, кројачи мисле, да су га обукли баш онако, како њему приличи. А кад ратар ону ругобу од хаљине тресне у јарак, кројачи се ишчуђавају и у конференцијама се својима озбиљно договарају, како да усаврше што боље крој на оној истој ругоби. — Но конзервативност тих кројача има и свога узрока! Ти кројачи мисле, да као што војник кад обуче мундир, мора мислити и радити онако, како захтевају од њега они,

који су га обукли у мундир, да ће исто тако и школски мундир стварати такове људе, како они замишљају. Али живот доказује, да како војнички исто тако и школски мундир радо замењује ратар својим гуњцем и услед тога је и школски рад наш Сизифов посао.

Ми држимо, да би дужност стручњака била, да се потруде до онога кога хоће да просвете, да би упознали његове потребе и да сходно тим потребама удешавају рад школе. Школа у првом реду треба да задовољи потребе народне! — Ми би сви осуђивали лечника који би лечио болесника без да га је посетио и без да га је запитао шта га боле, а не осуђујемо власти које просвећују народ без да су упознале њега и потребе његове. Као што пак лечник пита болесника од чега хоће да га лечи, а он га самостално лечи, тако и школски радници треба да питају народ какву школу хоће и онда да самостално стварају такве школе. Не тврдимо да народ не зна шта хоће! Та би тврдња била слична тврдњи, да ратар не зна какво одело хоће да носи или да болесник не зна од чега жели да буде излечен. — Ја сам се у овој ствари обратио народу, да се уверим: мисли ли народ о свом просвећивању и ако мисли: како мисли. И уверио сам се, да народ зна шта хоће и да преко својих даровитијих чланова уме и исказати мишљење и жеље своје. Поступао сам пак овако. Разложио сам двојици од

најразборитијих ратара, шта хоћу. Молио сам их, да распитују али тако, да се нико не би могао ни сетити да управо ја то распитујем. Питања сам исписао на један табак, но тако, да сам оставио места и за одговор. После десетак дана моје је распитивање било задовољено. — Нека ми буде дозвољено изнети на овом месту тачно питања и одговоре.

Какву корист види народ од данашње школе!

I. У васпитном погледу.

1. *Да ли се види код куће утицај школе на добро владање деце?*

Деца се владају онако, како их уче отац и мати. Каква кућа таква деца, ма каква била школа. И најбољи ђаци не куцају на туђа врата, капе не скидају ни у туђој соби, ако их код куће не уче томе.

2. *Расте ли, или опада ли стај утицај тине, што деца бивају старија?*

Одговора нисам добио.

3. *Чему приписују родитељи стај утицај: да ли се развио једино из бојазни да га учитељ не би казнио, или што су сипекла уверење, да заиста треба да се добро владају?*

Одговора нисам добио.

4. *Шта је узрок, да се на деци чим сврше школу слабо види, да желе да се добро владају?*

Поводе се за безобразнијом децом. Безобразнији су смелији и јачи, е тога служе за пример. Поред свега тога, код момчадије ипак креће добро владање на боље. Живот је тежи и замршенији но пре, па и они морају озбиљније да мисле но пређашњи момци.

II. У погледу наставе.

1. *Какву корист виде родитељи за дете од тога, што га шаљу у школу? Управо: шта цене родитељи од онога што се учи у садањој школи?*

Родитељи желе, да деца науче читати, писати и рачунати. Добро је што се учи мађарски, само жале децу што се тако много муче са мађарским. Земљопис се не цени. Историју цене, али само ону, којом се упознаје народна прошлост. О поштовању Бога и добром владању да се уче деца из приповедака.

(Старци се и сада сећају приповедака у којима су била обрађена својства Божија.)

2. *Би ли родитељи давали децу у школу, да им закон не налаже, да су их дужни слати?*

Сиромашнији не би давали, јер 1. не могу децу да заодену за школу; 2. што држи школу за средство којим се долази до положаја, па пошто знају да они децу своју не могу школовати, неће ни да започну; 3. што неки тврде, да им школа ни мало не треба, јер шта ће детету рачун и писање, кад он неће имати шта да пише и да рачуна; 4. што због школе дете не може ништа да зарађује.

3.) *Од које почевши, па до које године би желели да деца иду у школу?*

Одређен одговор нисам добио.

4.) *У које месеце желе да се држи школа?*

Кад су главне радње, да нема школе. Кад се преради, да се држи школа.

5.) *Какву школу желе онај део народа, који радо шаље децу у школу?*

Жели школу, у којој би се учили: читати, писати, рачунати и Богу се молити.

Када би колеге и колегинице биле тако добре, да по наведеном примеру поступе и да одговоре пошљу мени у року од 10 дана, ми би могли на идућој зборској седници бити начисто с тиме, какву корист види народ од данашње школе и какву школу желе народ? А то ми безусловно треба да знамо.

Мол. 4. марта 1913. године.

Н. Замуровић,
учитељ.

Педагошка гимнастика.

Г. МИРКОВИЋ.

(Наставак).

Добра страна ове гимнастике је та, што она поштује само једну гимнастичку дворану, а та је: ледина, лугови, под ведрим небеским сводом, при непосредном сунчаном осветлењу, у идеално свежем и чистом ваздуху.

Као што се види ни ова гимнастика нема места у школи.

Остаје нам још спорт. Ко није још чуо реч спорт? Она има врло широко значење. Ми је овде узимамо у смислу активне гимнастике. Спортсман ради једну врсту гимнастике (веслање, мачевање, бициклирање, јахање и т. д.) с тога, што држи, да његовом организму то прија и да је само оно, што он ради, најздравија и најсавршенија гимнастика. Обично ради сам појединац или у мањим групама, тек по неколико њих. Спортсману је главно, да свом физикуму даде ону уобичајену дозу телесног рада, као преко потребну. Утакмице су ређе и спортсман се баш велико не жести, ако где не победи. Толико и чини. Он дакле не снева о победи, ради свој спорт из виших или највиших принципа, ради га из принципа здравственог.

Ни ова гимнастика због своје једностраности, због тога, што само саразмерно врло мало њих у исто време и на мањем простору може занимати, као и због тога, што се ту већ тражи старији, јачи и вештији организам, а најпосле и што је веома скупа нема места у школама, бар у нашим и нижим не.

Овој гимнастици одани су богати народи, а нарочито Енглези.

Све ове горенаведене врсте гимнастике подељене су по начину извађања вежби.

Педагошке гимнастике.

Још би нам остале две гимнастичке системе, а то су немачка и шведска. Обе ове системе опширније су и многостраније телесно занимају своје следбенике, него и једна од горенаведених; и једна и друга према државама, а и према премени виндицирале су себи право и назив и педагошких гимнастика.

Да видимо најпре шта се разуме под том речи гимнастика. Гимнастиком називамо скуп вежби (радња телом и појединим деловима), које су по неком плану сакупљене, полазећи са здравственог гледишта, које се вежбе систематски раде, а имају увек тенденцију општи развој и вештину човечјег физикума.

Да се дубље упуштамо у обе ове

гимнастичке системе држим, да није овде место. Ми ћемо само са нашег педагошког гледишта, да разгледамо прво немачку гимнастику.

Творац немачке гимнастике био је Јан, чији су преци били лужички Срби. Дакле у жилама творца немачке гимнастике, Јана, текла је бар половина српске крви. Но, међутим он је био и душом и срцем Немац и то један од оних, који је био у стању све жртвовати за свој (немачки) народ и за своју домовину. Његова је гимнастика још у доба његовога живота имала политичко-војничке интенције. Требало је понижену и покорену Немачку ослободити од Наполеонових Француза. И она је ту задаћу одиста испунила.

Ми знамо сви, да су војници још гори или ригорознији и од атлета, кад се тиче победе.

Немачка гимнастика са својим справама саразмерно врло брзо развије мускулатуру особито руку и рамена, и то у толикој мери, да вештији човек већ одмах на први поглед може познати немачког гимнастичара са његовим несаразмерно дебелим, атлетско-акробатским рукама, испупченим леђима, те погнутим трупом напред, а са несаразмерно слабим тешким ногама, куковима и уопште доњим деловима тела. Што је ко већма одан немачкој гимнастици, тим више се те супротности, неприродности и неправилности појављују. Немачка гимнастика није дала довољно места у свом систему модерним медицинским наукама, а специјално анатомији и физиологији. Она ее већ у почетку (онака каква је данас, и каква је у прошлости била) одрекла горњих научних дисциплина као помоћних и тиме је сама себи задала смртни ударац. На њој се у свој својој оригиналности огледа немачки дух. Она дели вежбе по справама, а не по деловима човечја тела. Справа је и вежба је у Немачкој главно. То је основа и полазна тачка; а оно што је главно: човек, вежбач, то је у немачкој гимнастици ствар другог реда. На вратилу се ради кип (billenés) због кипа. Да би били јаснији, узећемо једну немачку справу и критички разматрати немачке вежбе на њој.

Узмимо нпр. *разбој* (барне, korlát). То вам је једна најкарактеристичнија справа немачке гимнастике. То је справа која брзо развија мускулатурну руку. Она, која хоће да створи код човека нешто неприродно перверзно. Хоће да створи од руку ноге а на штету нога самих. Од раменог појаса карлични појас. Као што је све рђаво, што иде против природе, тако је рђава и гимнастика на овој справи.

Какве су вежбе на овој справи?

Вежбе на разбоју, као и на осталим немачким справама по својој данашњој и подели и каквоћи не могу издржати ни најпримитивнију критику. Ево полазне тачке код груписања и стварања вежби на справи. Почне се сасвим онако немачки, па се тера у бескрај. Нпр. шта се све може радити на разбоју? Може се *I. скокити у ослон*. Тај ослон може бити пруженим, или савијеним рукама. У том ослону може се дизати пета, колено, рука, раскречити ноге, окретати глава, савијати глава, љуљати ногама и труном, уздизати труп, окретати труп и т. д. и сад још разне комбинације. То је само прва и најмршавија главна група на разбоју. Таквих главних група има, само много обичнијих са вежбама, још 17. Изволите сада замислити тај ужасан материјал само на разбоју, кад знате да у свакој главној групи простих вежби без комбинација има неколико десетина.

Нама не може овом приликом бити намера то, да овде описујемо или прегледимо све вежбе немачке гимнастике. Нама је главно само да покажемо есенцију те гимнастике, која се састоји у овоме: *Немачка гимнастика на свакој својој справи пронашла је и кодификовала све могуће вежбе на њој без дубљег а често айсолутивно без икаквог хигијенског и анатоомско-физиолошког разматрања. Шта више некад баш шкодливе вежбе*. Она тражи само све могуће вежбе на справама, а узима справу као полазну тачку. Да ли су те вежбе и у колико организму корисне (или штетне) за то се она много не брине. — Ето то је последња анализа немачке гимнастике.

Та дакле гимнастика такођер не може

бити педагошка, не може бити и није рационална. А све што нема дубоке научне основе, што је проблематично и што служи другим тенденциозним циљевима, мора се шкартирати из школе. Школа је одувек и била, а и у будуће ваља да буде право врело чисте науке и истине очуване и неокаљане спекулативним и тенденциозним вулгаризмом.

Остало би нам, да штоване читаоце упознамо у главном још са једном гимнастичком системом, а то је шведска.

Немачку је гимнастику створио педагог, али за војнике, домобранце, а творац шведске гимнастике беше научењак у војничку униформу обучен наменувши је целокупном људству.

Већ сама полазна тачка немачке и шведске гимнастике дивергирају. Немачка тежи, да што пре дође до „Kraft“-а ма по коју цену, не бринући се много о исправности вежби као ни о томе, какве последице чекају вежбача у старости. Напротив Лингова (шведска) гимнастика иде лакше, али ослањајући се свуда на науку нарочито на анатомију и физиологију зна већ у почетку шта хоће и шта којом вежбом може и мора постићи.

И справа што се тиче код шведске гимнастике стоји сасвим обратно, него код немачке. Шведска гимнастика има дакле и друкче справе већ према циљу и путевима којим иде. Па и на тим справама нису вежбе подељене као у немачкој гимнастици на справама, него по деловима човечјег тела. Није дакле справа главно (полазна тачка) него вежбач. Да се ничим другим не разликују ове две системе, па би већ само и због овог шведска гимнастика имала предност над немачком. Шведска гимнастика узима човека као целину, од њега полази, те помоћу науке и дубоког мишљења испитује, шта је човечјем организму потребно, да се правилно и хармонички развије, да би тиме не само једној касти (војницима) и не само појединим деловима човечјег тела (рукама), него целом човечанству и целом индивидууму дала: здравља, животне снаге, телесне окретности, издржљивости у раду, очвренуће, те лепоту човечјег тела. Она

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

дакле не тежи да прави скокове или перверзности у човечјем организму. Неће да ствара од руку ноге, нити од преног појаса карлични појас, она то као рационална и научна гимнастика највећма осуђује. Мосо вели за шведску гимнастику: да има два карактеристичка знака, а то су, једноставност и природност у покретима и друго, што се базира на физиологији и хигијени. Што се тиче њене научне тенденције, вели један Француз ово: „Tout mouvement qui n' est pas scientifiquement déterminé dans sa cause et dans ses effets anatomiques et physiologiques, dans son principe et dans ses conséquences, n' est pas un mouvement gymnastique“. „Сваки покрет (вежба), који није научно детерминован у своме узроку те у својим анатомским и физиолошким учинима, у свом принципу и у својим конзеквенцијама, није гимнастички покрет“.

Можда ћемо још јасније се изразити, ако предочимо један сат немачке, а један сат шведске гимнастике. И немачки и шведски сат гимнастике дели се на: вежбе у врстама, на вежбе слободне, на вежбе на справама и игре. За обичног (лаика) посматрача неће бити велике, а можда никакве разлике између немачког и шведског гимнастичког сата. Ради се овде, ради се онде. Но, ми ћемо да наведемо у чему се ова два сата разликују.

На немачком сату веома се велика брига даје вежбама у врстама. Врсте у својим кретањима опсеују читаве геометријске орнаменте, тако да онај, који хоће да их ради мора много да памти, те онда ако је то примењивано код школске младежи, што је на жалост био случај, дотични ђаци, којима је гимнастика требала доћи као разонода, дочекао их је гимнастички сат, те их је већ у почетку сата почео да утуче душевно и живчано, да доврши оно, што је рађено на теоретским часовима. Осим тога, ове вежбе у врстама немају са гимнастичког гледишта скоро никакве вредности. Задаћа им је само та, да ученике доведу у неке редове, врсте из којих ће се и брзо и згодно и лако моћи предузети све врсте гимнастичких вежби. Оне су дакле управо једно гимнастичко сред-

ство, треба тек да послуже гимнастици. Е, али те се вежбе све до јуче тако рећи форсирале, јер је то публици и управитељима давало особити изглед, очи су осећале неко задовољство у тој орнаментичности. Ове вежбе као што се види по њиховом различитом склопу биле су дуже или краће, но ма и најкраће биле, опет су заузеле најмање четир пута толико времена, као шведске вежбе исте врсте.

После овога дошле би слободне вежбе. И овде је Немац-Немац. А и шта би могао друго бити. Као код горенаведене врсте вежби и овде он тера у бескрајност тако, да није ништа необично код њих видети слободне вежбе од својих 120—150 а често пута и више тактова. Замислите себи, запамтити како по реду једно за другим долазе покрети од 150 тактова. Нешто страшно! То би се пре могло назвати гимнастика мозга и живчаног система, него телесна гимнастика. И код ових вежби пазило се у првом реду на лепу комбинацију, која много показује, а о томе да ли вежба симетрично развија тело, пазило се у колико се могло, о дубљем, анатомско-физиолошким анализовању вежбе нема ни разговора. Спољашња страна ових вежби била је главна. Истина и они кажу, да ваља радити наизменце, ногама и рукама или и ногама и рукама. Труп као много важнији део тела и од ногу и од руку савим је остао пасиван у немачкој гимнастици. То је врло важна ствар, јер ћемо видети мало после, колико се у томе погледу разликује шведска од немачке гимнастике.

(Наставиће се.)

Настава у читању с писањем.

(ЊЕНА ВАЖНОСТ И РАЗНА МИШЉЕЊА О ЊОЈ).

(Наставак.)

У стара времена ишло се за тим, да се облици уста при изговору појединог гласа примену на писани знак тога гласа, дакле на само писме. Тако је Шпањолоц Павле *Бонети* учитељ глувонемих рекао још 1620. год.: „изгледа да се ишло за тим, да се писменима даде такав облик, какав праве уста, усне, зуби и језик при изговору појединог гласа. Тако

се дошло на мисао да се писмену А даде облик трумбете, јер за изговарање гласа А, уста су напред јако отворена, а што се дубље загледа отвор је према грлу све ужи. Дња отворена страна у А био би онај отвор од уста, а врх би био завршетак одакле глас полази, дакле грло. Положен потез који раздваја два усправљена потеза, био би знак, како се у устима не може ништа спојити док се тај цео глас не изговара. Иако би тумачење ово код појединих писмена било јасније кад би писмена била положена \leftarrow , ипак се писмена приказују у усправном правцу, да би остала у односу са другим писменима⁴. Напротив код = (немачког Н) показује се, да није тако звучно као А, с тога је Н на оба краја подједнако отворено, а А има облик трумбете јер је звучно. Мала линија код оба писмена значи, да у устима за време изговора тих гласова просто стоје сви делови говорних органа који су у шуљбини уста.

Бонет је још онда означио, да деци која добро чују отежава читање то, што се при настави писмена називају именима (дакле у срицању: буки, аз-ба).

Начин овај да се облик уста, усана и т. д. примењује на писани знак дотичног гласа био је усвојен у свима епохама код учења читања, код једног или више аутора. Први који је по томе хтео да удеси наставу у читању у неке законе био је *Гразер* коме је било познато Бонетово учење. Али он колико има заслуге у томе што је одлучно настојао да се настава у писању и читању изводи упоредно, у толико је његов рад са физиолошке стране сасвим погрешан. Но иако му је са те стране рад погрешан види се и у њега и у Бонета предосећај да се при учењу првих знакова за писање треба упоредно служити са физиолошким приказом говора.

После њих је много правилније у томе поступио *Оливије*, а по њему *Круг*. Но објица су у својим поступцима много тражили од мале деце од 6 година. Остављајући на страну код Круга оне теже комбинације и команду, кад се добро загледа у сам принцип којим он иде да се у првој настави читања испомогне објашњавањем и употребом појава у физиологији говора, мора се признати да у том поступку има добрих практичних појединости које се још и данас могу корисно употребити. Круг тражи: Да дете сваки глас изговара са јасним сазнањем како му стоји говорни орган при изговору дотичног гласа. Да би ово што боље постигао, он је учинио поделу сугласа и створио за њихове изговоре извесну команду по којој су деца знала који суглас треба да изговоре.⁵ Ствар је била за малу децу јако заплетена,

с тога је промашила црњ. У новије време почео је на том основу радити парох *Ј. Шпицер*⁶ и *В. Ото*,⁷ а осим њих и још неки. Те иако Шпицер истиче да тај начин који он заступа није Кругов, ипак се не може означити као сасвим самосталан, јер у њему има Кругове језгре.

Оливије, Круг, Шпицер, Ото све су то представници начела, да се физиологија говора у првој настави читања има с пажњом обрађивати. Но не само они, сви знатнији реформатори у настави читања и писања од Икелзамера па овамо истицали су, који јаче, који слабије то начело, да се физиологија говора бодро пази. Шта више физиолози од струке, а уз њих и по неки методичари, узимали су и узимају у оквир свога рада и поправку говора све оне деце која шушљетају, прскају или иначе имају неку неправилност у органима говора. За сваког учитеља ово су занимљиве и поучне ствари. Но како те све не спада у круг овога рада, задржаћемо се на употреби практичне физиолозије говора у првој настави читања. Употреба овога рада треба да се изводи у што лакшем облику, да се деца душевно не преморе, јер ће у том случају малакрати пажња и наставом ће овладати досада. Средства за овај рад су: *слух*, *пипање* и *вид*. Најмање се одувек пазило на слух. Код деце од 6 година слух често није још увежбан да гласове и звуке правилно разликују. Ко је пазно на ово, могао се о томе уверити при настави у појању у I. разр., где сарамерно велики део деце неправилно хвата глас. Код наставе у првом читању ће се наћи да деца мешају **љ** место **ј**, **ш** место **ч**, **к** место **х**, и обратно а **ф** и **в** то је у нас нешто најобичније да се меша.

Код *пипања* треба да се разликује опште осећање кожом и пипање мишићима. Дете треба да осети, како отвара и затвара уста, како му се глас ствара и како дисањем управља. Треће је важно средство *вид*. Поред слуха има вид најважнију задаћу.

Правила учитељев говор је најбољи пример у овоме. Физиолози држе, да би потпуније било, кад би и у буквару било таквих примера у слици. Алберт *Гуцман* је ишао за тим, да се среди један буквар који би полазио са тог становишта. Херман *Гуцман* држи да би поглавито фотографије које приказују држање уста при изговору самогласа, могле бити добро употребљене. У том правцу је, он додао својој расправи такве фотографске слике. Али је за то да се и за сугласе исто употреби. Осим тога се као контрола своје изговору узима огледало. Напред споменуте слике о изговору самогласа узимали су у помоћ већ *Шпицер*,

⁴ У најновије време *Lange* ради у том правцу и зове свој поступак вокализациони метод, јер вокалне конзонант кад је овај пред вокалом.

⁶ Ein Klassenversuch mit der begrifflichen Methode. J. Spiesser. Leipzig, Scheffer. 1904.

⁷ Mütterfibel. B. Otto. Leipzig, Scheffer. 1903.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

*Ошо, Сиверџс.** Шпизер је употребио чак и моделе по угледу на те слике и у просеку израђене, те је помоћу тога чинио покушаје у настави првог читања и по сведојби одређених стручњака постигао леп успех. И у Мађара је у овом правцу радио G6z J6zsef. Но он и други мађарски методичари нису се задржали само на овоме, него су сасвим отишли у фономимику, те је у њих мимика превазила фонетику, а и Француз Грослен (Groselin) прихватио је мимику као подлогу у раду око првог читања што је за његове потребе у настави глувонемих сасвим природно и појмљиво било, али је неприродно за наше прилике где су деца нормална и имају здрав слух и говорни орган. У новије доба и у настави глувонемих напушта се мимика. Тако је решено на конгресу глувонемих учитеља у Бриселу да се настава у читању глувонемих изводи на основу фонетичком, а без мимике, (види „Шк. Гл.“, бр. 13. 1908. чланак др. П. Радосављевића: Примери за проучавање ђака).

Пре упознавања деце са радом поменутих чула, утврђује се у деци још при вежбању у говору првих реченица у школи, правилно дисање. Слух се мора навикнути, да пази на чисто дисање без шума. Свако сркање и прскање (уснама, зубима, преко језика и непца) као и неко стењање при изговарању, које често издаје као неки глас, мора се сузбијати и искорењивати. Посматрање лица треба да поучи да се при дисању код говора уста морају отворити. Осећање треба да покаже (кад се рука стави на грудни кош), да је удисање код говора кратко, а издисање дуго. Све ово треба да се обави пре почетка наставе у првом читању, а после опет на другом ступњу наставе у читању код т. зв. логичног читања.

За контролу да ли је неки суглас гласан или безгласан, неће се ослоњити дете само на слух, него ће врховима прстију, на јабучици осетити кад се глас крене. Овако се може осетити и висина и дубина гласа а тако и јачина или слабост гласа. Тако уопште стиче дете појам, где му се глас ствара.

О самој артикулацији гласа упознаће се дете већ на почетку код изговарања самогласа, а уз то ће се констатовати, да се за самоглас мора узети у помоћ глас. За даљу практичку употребу удатиће се деца да припазе на радњу усана, зубâ, језика, непца. А при овоме скренути им пажњу на три места за артикулацију: усне, врх од језика и стражњи део језика.

Ако се на овом основу почне радити мора доћи у питање, којим ће се редом учити гласови. Тражи се неки рационалан пут за узимање гласова у настави првог читања. Важно

је да се узимају у први мах — после самогласа — само такви сугласи, који се у говору могу по вољи отегнути. Ово ће олакшати и изналажење гласа односно истискивање, а тако и спајање са самогласима.

Према томе би у нашем буквару **п** и **т**, морало отићи напред, а напред би морало доћи **м** и **н**, које и по графичном својству не би правило веће разлике од потезова који по генези својој спадају напред н. пр. на **о**, **а**, **и**.

За обраду првих самогласа морају су узети само такве речи у којима долазе самогласи са *дугим изговором*. Ово траже већ и до сад сви педагози. У Немаца је већ и до сад на фонетици доста урађено, али како се у њиховом говору сугласи често на друкчијој артикулационој основи изводе, то ми не можемо по тој аналогiji радити, него морамо према природи нашег говора ту грађу средити.

Нема сумње да све ово није лака ствар, јер и знатни методичари и писци буквара у Немаца падали су при избору и сређивању тог градива букварског у погрешке.

Важно је, даље, да се пази хоће ли при првој употреби неких сугласа (**б**, **д**, **г**) доћи исти на почетку слога или речи или на крају. Поменута три н. пр. треба да су увек на почетку, јер ако су на крају губе праву, чисту боју гласа.

Физиолози који се баве овим питањем држе, да је све ово јако потребно при настави у првом читању. Дугогодишњи практичари школски знаће из свога искуства да у свему овоме има много истине. А кад разгледају како се фонетички метод искварио неправилном обрадом, доћиће до тог уверења да су ова начела практичне физиологије говора потребна у обради првог читања. Ко је хтео да што правилније изведе обраду првих гласова, тај је ма и несвесно, морао ући у ово физиолошко разрађивање и много што шта узимати слично овоме, како то физиолози заступају. Да је то тако, сведоче нам и они реформатори метода срицања, који су слабо што знали о физиолошкој науци, али их је потреба навела, да у том правцу удешавају свој рад.

(Наставиће се.)

СМЕТЊЕ ШКОЛСКОЈ НАСТАВИ И КАКО ДА СЕ ОНЕ ОТКЛОНЕ?

Рад учитељев у школи, отештан је многим крупнијим и ситнијим сметњама. Те сметње, дале би се са поље добре воље олако уклонити, те би се учитељу уштедело много горких часова, а рад му у школи олакшао.

Све сметње, проистичу ошуда, што наше просветно-школско питање није уређено у

* У Бечу је изишао Буквар за глувонеме са сликама уста и приказом појединих самогласника: „Fibel für abnorme Kinder“. Hans Schiner und Hans Bösbauer. Verl. von Karl Graeser & Cie Wien, 1903.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

напредном духу и с тога, што у том питању учитељству није даи делокруг који му припада.

Онај, који је душа школе, који управо и јесте школа — нема речи у школском питању, те тако не може ни прстом маћи, да би отклонио оно, што раду школском стоји на путу.

Учитељ услед тога, мора преко стења и камења — храпавим путем — хтео не хтео, те се спотиче и пада на сваком кораку, те се тешком муком диже, или подлеже — скраћује себи век.

Буд мора да се бори у животу са хиљаду невоља и у послу му по позиву — мора да се бори са оним, што му више пута нерасудност властодержаца, па богме и пркос, стављају у супрот.

Учитељу су додељене дужности, и које га се тичу и не тичу, а ни једним потезом, не дадоше му: *не права*, него *делокруга*, да бар оно, што му смета, уклонити може.

По томе јасно је, да је школа наша остављена не сама себи, него онако на божју версију, да свако за њу задрати може. Наша је школа по автономном просветном уређењу, предата школском одбору, односно црквеној општини.

Школски одбори и општине, јесу у школско-учитељском животу свемогући и свезнајући. Њима је дано, да буду путевође и бриговође школи и учитељу; да су им отац и мајка.

Па како тој повереној дужности наши одбори и општине удовољавају?... У школском одбору и општини, данас су већином људи по вољи „презешу“, или присталице „месне“, или какве „народне“ странке, а најмање људи, који имају извесни ступањ интелигенције, или су по природној памети својој одани школи и учитељу. То, што је данас у месним сеоским и градским одборима, протеже се и у епархијске одборе без мала изузетка тако, да је данашње наше школско-просветно питање доведено до ивице пропасти? Кад томе додамо још и то, да нови државни школски закон и непрестане поштравале наредбе, све то више доводе у опасност опстанак народне нам школе, онда је јасно, да не смемо часити часа, ако нам је до њенога опстанка стало.

Па да се свако увери, да ови редови нису писани с малицијом, или у нерасположењу наспрам данашњег режима, или људи, у чи-

јим је рукама судба наше школе — ово ћу за потврду истинитости мојих тврдњи, изређати депозитне жалосне податке, које сам овде-онде покупио. Ти податци су тек бледа слика праве невоље и јада, који свуда око нас влада.

Још док ове редове пишем — дакле на почетку 5. месеца наставе, још је школа, које нису снабдевене ни потребним училима ни намештајем, ни дневницима. Пуно наше деце, немају школских књига, а још више их, без икаквог оправданог узрока, од школе изостају тако, да број пријављених износи за 3 месеца преко 300 до 500 у мањим општинама, а број полудана износи и до 3000.

Где је општине, која ће драговољно набавити ручне књиге својим учитељима и ученицима?

Где је општина, која жртвује нешто за учитељску и дечју школ. књижницу?

Заман су све пријаве и уздаси. Виша власт, строго одређује и упућује, па на том и остане.

Има дворница, које ни близу не одговарају здравственим захтевима, где се ни редовно проветравање не може да изводи.

Све то учитељ види и тишти га, али му не остаје ништа, него да трпи Бога ради.

Свакоме је за свашта, па често и за ништа додељен делокруг и непосредно уредовање, само је то ускраћено учитељу.

Учитељ, када му се приближи нова школска година, мора да се грозни од онога, што га чека. Зна унапред, да ће бити читава земљотреса, кад буде затражио само оно, што у првом реду условљава почетак наставе. Доћиће и први дани нове школске године, те ће учитељ ући у школу са свима оним недостатцима, који сметају настави.

Општине, баш у силу бога, неће да су учитељу на руци; чекају, да их виша власт опомиње, или да се учитељ жали, па да онда укажу на њега прстом, као човека, који неће с народом и којем није стало до српске школе.

Општинари „чувају народно добро“; „не да презеш, да се црквено имање расипа“, али зато је пуно квитâ о разним дневницима и подвозима (а кад треба издати учитељу дневницу за збор, дигне се буна!)

Ту су дневнице и путни трошкови неког „позасланства“ црквеног одбора, које је ишло у град, или друго неко село, да „прегледа“

козе за звона и да онда општина наручи што тамо. Друго опет изасланство, ишло је да чује звона. У сваком изасланству, наравно, да је и презеш. Он, као најразумнији човек, завеже чвор на марами кад чује она звона да им не заборави „глас“ — па онда наручи нова звона на исти тај „глас“. И онај мајстор, који звона лије, нека се добро држи, ако „не поправи глас“.

Ближи се слава, хоће општина да угости владику. Па нека, лепо је и треба. Хе, али би општинари, да ручају с владиком!

„Лако ћемо“ — вели један, своме најближем, ваља да решимо, да се за дочек даде попи која стотинарка. Тако и буде.

Полијелеји нису сјајни и већ су подобра обвештали.

„Треба кушити нове полијелеје“, вели господин попа. „Треба“, потврди одбор.

„А где ћемо их набавити?“ питају чланови. Сад се изређају сви мањи и већи европски градови, док се „презеш“ уз помоћ попину не сети и Венеције.

„Ха, у Венецији ћемо их кушити!“ гракнуше сви, јер су у изгледу масне дијурне, господско путовање, па још у Венецију, за коју многи одборник, није у свом веку ни чуо.

И, полијелеји су у часу поскидани и ево их у шупи под носилама.

„Ама људи, могло би се од та 3 стара, скрипити 2 лепа полијелеја!“ рећи ће по неки ал: „решење је решење!“ И да не би учитеља са школском дечицом, који претресоме, опраше и за дан-два саставише лепа 2 полијелеја — потрошиле би се стотине круна у лудо.

Никад се не седи с миром. Вечито се измишљавају неке набавке и куповања, само да се дође до дијурни, па ма то требало ил' не, а школа и учитељ, нека се таворе, ил' стамане — одбору је право.

Тако то иде по свима нашим општинама без мала изузетка и може да бива, јер је одбору дат делокруг вођења бриге око св. храма и његових потреба.

Све ово, тек је бледа слика чуда и покора, који се збивају у исто време, док школа и учитељ злопате.

Изнашање жалосних прилика ових, изгледа на први поглед намерно исмевање, али кад чашћу тврдити можемо, да је све ово жалосна истина, онда се даје оправдати, што ради јачег истицања жалосних прилика су-

протне стране: школе и учитеља — то чинимо у овако озбиљном листу.

Из горе изнесенога види се, да просветно питање пати и отуда, што је стављено под једну капу са звонима, козама, теписима и полијелејима.

Учитељство тражи у интересу просветног најрејка свога народа, да се сви услови најрејка савремене најредне насјаве до најмањих ситница испуњавају и да му се ни с које стране не стављају сметње на пут рада му.

Непријатељи народни вичу на нас, говорећи:

„Хоће права да ти отму народе!“...

Није истина! *Ми не ћемо ничије право. Хоћемо, да свако знаде, што му је дужност, па да је савесно испуњава, а ко није дорасио чему, што му је у дужности стављено, да иде у страну.*

Ти што вичу на нас, упропашћују будућност народну.

Дајте школи школно, као што дајете цару царско и Богу Божије!

Докле год се у просветно-школски живот не заведу потребне измене односно допуне застарелим уређењима, не можемо се надати напретку, као ни дугом опстанку народних нам школа.

Једном за свагда, морамо бити на чисто с тим, да се овако, по препотопском калуцу не даје живети, те подухватити се, да стари назадни правац заменимо напредним.

На првом месту истичемо потребу стручног инструктивног надзора. По себи се разуме, да и ти стручни управитељи-надзорници, не сму губити из вида, да су само за то ту, да користе народној школи, да су само део тела учитељског, а никако деспоте и терористе. Управитељ-надзорник стручњак, ваља да је мека душа учитељском телу: добар друг, жив пример модерног наставника и истрајног просветног раденика.

По себи се разуме, да таком управитељу са учит. збором, треба оставити потпуну слободу у школском питању.

Где згодна лица нема, или где услед међусобног гложења, пати просветно-школски рад, ваља ма и из суседне општине доделити таком телу подесно лице за управитеља, како би се сачувао углед учитеља и школе, тако и уклонио рђав пример за васпитање школ. младежи, те и мештана.

Управитељ би свагда морао бити тумач својих другова. С тога је право, да га скупштина, тек на предлог самог збора бира, а не да бира у пркос, баш онога из средине збора, кога сам збор неће, што је данас код нас, скоро свакидања и обична ствар. Данас се многе општине труде, да се што више повуку клипка са учитељима, него да пазе на њих, благодаре им, што се брину за душе њихове деце.

Управитељ, треба да је са учитељским телом једно скроз независно звање у чисто школском питању, те да непосредно општи и ради у корист напретка школе, са свима вишим властима, да не буде приморано, да се заобилазним путем преко м. школског одбора обраћа за сваку и најмању ситницу, која обично пролази кроз акта, а не остварује се никад, или врло ретко. Стотину примера за ово имамо у животу.

Учитељском збору поверити дужност, да школску дечју и учитељску књижицу по својој увиђавности снабдева књигама и часописима. У седницама пак зборским, реловно реферисати о савременим делима и новитетима стручне педагошке књижевности, а по времену држати и угледна предавања методско дидактичка.

Управитељ је са учитељским збором звање и не би требало без претходна братска споразума ништа да предузима, те ће се тиме избећи многе размирице и неприлике, које су једино напретку наставе од штете.

Једном речју, учитељском збору са управитељем, треба одређен тачан и што шири долокруг у питању школе и њезиних потреба, с поља и изнутра.

Докле год то не буде извршено, све дотле ћемо кубурити и натезати са школом, па напоскон остати без ње.

У ширем обиму, много шкоди напретку наставе: преоптерећеност учитеља, привременисање, необазривост наспрам учитеља и непоштовање његова узвишена рада.

Учитељ је преоптерећен многим дужностима, које му ни из близо не спадају ни по природи, ни по сродности у стручни рад.

Нацрт нове школске уредбе, пошао је модернизирању школске наставе, те нас је опростио једне од најтежих дужности: од појања

у цркви.* Но, имамо још пуно мањих већих узгредних послова, који нам у многоме вежу руке.

Од многих, помињем за сада само дво-струко вођење школских дневника. Тај посао, јесте шаблонски обичан рад, али који толико узима и одузима времена, а поред свега тога је без цели.

Кад већ државни закон по своме праву прописује вођење дневника мађарским језиком, што да ми онда тај посао с друге стране на српском језику не упростимо, чиме би добили лепу количину времена за наставни рад?

Кад већ морамо водити дневне белешке у дневнику похађања на мађ. језику, што да то исто чинимо и у срп. дневнику. Зар не би било доста, да српски дневник похађања упростимо. Нека су у њему имена дечја са осталим стат. подацима, па је доста, а дневник свршенога рада пак можемо водити у толико и на срп. језику, што би тамо заводио рад срп. језика, веронауке и словенског језика са појањем, што опет из мађ. дневника изостављамо.

Кратковиди, или силом слепи људи, виде у овоме напуштање српске мисли и карактера срп. школе, па тиме демагогишу неуки народ.

Од великих сметњи је и привременисање, које би једном за свагда требало укинути, па у смислу уредбе поступити. Но, још више смета напретку наставе и то, што учитељев углед није заштићен; што на учитеља насрће свако без бојазни, да ће морати повући и последице. Учитељев углед, треба заштити! Једна од тежких неправди, јесте исто тако и та околност, што учитељ не сме бити болестан, јер кад се разболи, мора, као што знамо, да уз невољу, која му обисну о врат, плаћа и заменика, или мора болан и невољан да ради, па то чини, како може, а не, како би хтео и како би требало.

Побројали смо неке сметње школи и њену раду, али осим ових има их још велики број које су много пута већ изпашане и износићемо их још, све дотле, док не уверимо позване чиниоце, да нам школи нема напретка, докле се буде за њу старало тек онда, кад се друге бриге пребрину. Школа и настава

* Овај чланак је писан раније. На жалост саборска одлука о регулисању појачке дужности, спава још увек мртвим сном.
Ур. „Шк. Гл.“

WWW.UNILIB.RS

постају сваким даном све важнији фактори у народном животу и они се безусловно морају ставити у старању друштвеном на прво место.

Ж. Алексић.

КАКО СЕ СХВАТА УЧИТЕЉЕВ ПОЛОЖАЈ.

Доносимо овај акт бачке конзисторије II одсека:

К. 710.724/II. А. 499. ex 1913.

Душан Пејић и четир друга, учитељи у Ст. Сивцу под 17. (30.) мартом о. г. а поводом оностраног решења од 5. (18.) марта о. г. бр. К. 418.500.586/II. А. 321. ex 1913. којим су пети за чланове управног одбора постављени с налогом, да под теретом суспензије са звања, имају права и дужности чланова у управном одбору одмах наступити — подносе молбу, да се наводно обзиром на то, да учитељи нису вирилни чланови скупштине, да би њихово улажење у управни одбор сметало њихову раду у школи и најзад обзиром на раздражено стање у месту, услед чега би изложени били нападајима и терору родитеља оне деце којима су учитељи, те пошто би и успешан рад и напредак у школи уштрба трпео то моле, да се чланства управног одбора разреше, у противном пак случају да им се ова молба као апелата високодостојном Митрополијском Црквеном и Школом Савету спроведе.

Јереј Милош Рајић парох и председник управног одбора у Ст. Сивцу под 19. мартом о. г. пријављује: да је у смислу оностраног решења бр. К. 321/II. А. зап. ex 1913. позвао у седницу управног одбора тамошње месне учитеље, но да се ни један од њих његову позиву одазвао није. Шта више да их је већина изјавила, да се чланства у управном одбору ни у ком случају примити неће.

Те пошто је до сад сам вршио све дужности благајника, татора, перовође и старатеља школског, који су на истим звањима захвалили, на сад да чак поскуричара која је уједно и праља црквена захваљује тражећи, да јој се место досадањих 130 К даде 200 К, а пошто му је и сапарох оболео то мора све дужности у обе парохије да врши а уз то и све управног одбора што му је самом даље немогуће то моли, да га конзисторија ова опуномоћи, да ма са једним чланом управног одбора право-ваљане закључке доносити може, пошто би

само тако до благајника, татора и др. могао доћи и тиме из незгодног и тешког му положаја излаза наћи.

По прочитању оба поднеска овај конзисторијални одсек

решава:

да се учитељи Душан С. Пејић, Миливој Лесковац, Гојко С. Лесковац, Исидор Поповић и Душан Жакић зато, што су преступ непослушности према овој њима претпостављеној власти обележени у т. 4. § 2. дисциплин. правила из 1910. г. за учитеље и учитељице показали и нису се у датом року одазвали оностраној наредби бр. К. 418.500.586/II. А. 321. ex 1913. са којом им је ова власт ставила у дужност ступање у управни одбор којем је смер, да се превиди краљ. Решкрипт од 11. јула 1912. год. у живот приведе, у корист чега је ова власт као таква у праву сва расположива јој средства употребити а која дужност им следи без сваке сумње из њихова службеног положаја и из овог проистичућег службеног одношаја им као подчињених јавних службеника према овој власти у вршењу законитог јој делокруга, те коју им дужност горња њихова молба никако није могла обуставити, казне употребом 2. т. §. 90. истих дисциплин. правила новчаном казном од 50 К (педесет круна) сваки за себе у корист епар. фонда бачког и то обзиром на досадању им безпрекорну службу сарамерно по све благом казном тако, да се та глоба неће од њих баш из истог овог разлога убрати, ако кажњени учитељи поднесу у року од 3 дана изјаву управном одбору, да се наређеног им чланства у овај одбор примају и председништво у томе смислу овако извештај одмах поднесе.

Како гореречени управни одбор врши уједно до уведења редовног стања у црквеноредовној управи и послове месног школског одбора, којем је један ex offio члан учитељ §. 125. школске уредбе и члан саветујућим гласом управитељ, који је опет учитељ, то се пошто управни одбор још није могао као такав у живот ступити, управитељем поставља Душан С. Пејић а чланом учитељским Миливој Лесковац с тим најстрожијим налогом, да се обојица овога мандата безусловно примити имају и таку изјаву председнику управног одбора у року од 3 дана ради сазивања седнице имају доставити, у противном се случају због поновљеног преступа непослушности и

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

суровог непоштовања своје претпостављене власти одмах имају са звања и $\frac{1}{2}$ плате своје садашње суспендовати и учинити расположење, у погледу замењивања како у школи тако и у осталим дужностима те поступак против њих двојице повести.

Молба учитеља, да им се горњи поднесак у случају неповољног решења као њихова апелата спроведе високодостојном М. Ц. Ш. Савету одбија се с тим, да исти учитељи могу против овог решења путем месне црквеношколске управе у отвореном року само extra доминиум евентуалан правни лек уложити, решавајући ова власт на темељу окружне наредбе високодостојног од 16. (29.) октобра 1912. бр. 724/56 ex 1912. да је ова одлука одмах извршива без обзира на евентуално уложени правни лек.

Управном одбору лежи у власти у оноликом броју, у којем може према фактичним приликама према горњем извештају парохову у живот ступити, онолику награду црквеноопштинским органима и особљу определити, колика према месним приликама фактичној потреби одговара, будући да управни одбор по нужди ступа и у делокруг црквене скупштине, која је на темељу т. В. одс. II. сл. Б. највишег краљ. Решкрипта од 10. августа 1868. год. власна установити плате већ постојећих или фактичном потребом изазваних званичника и служитеља а по т. з. ибидем располагати са редовним приходом.

Из седнице ванредне II. одсека епархијалне конзисторије бачке држане у Новом Саду 23. марта (5. априла) 1913. године.

Архимаандрит:

Г. Видицки,

конз. потпредседник.

*

Одређење у дисциплин. правилима од 1910. на које се позива овде саопштена наредба II. одс. бачке конзисторије, гласи овако:

2. §. Учитељи и учитељице чине Дисциплинарни преступ:

4.) „ако су у својој званичној дужности непослушни према претпостављеној власти или према њој покажу сурово непоштовање“;

бити чланом управног одбора или школског одбора није учитељева званична дужност, која се овде разуме. Да је то учитељева

званична дужност, он би је морао већ код ступања у звање заузети и отпраљати. Напротив, свагдашњи захтеви учитељства, да буде заступљено у довољном броју у школским телима вишим и нижим, нису прихваћени, јер „учитељ не може бити сам себи власт (и ако у конзисторији свештеници могу бити у довољној мери заступљени, те према томе могу бити сами себи власт). Донашањем Шк. Уредбе, ипак је донекле дато за право становишту учитељском и узаконено је да тамо где је један учитељ он је члан школ. одбора, а где их је више, скупштина бира једног којег она хоће. Но морали се тај примити? Где то стоји узаконено? Морали се и онај један примити у општини где је сам, ако неће? Морају ли се и она два вирилна члана у епарх. шк. одбору примити ако неће?

Је ли чланство учитељево у одборима школским право или дужност? Свакојако прво право, па тек примањем тога права дужност, која је у вези с тим правом. Неће ли учитељ да се прими тога права, он не може сносити никакву одговорност за то непримање, једино што ризикује, да се његова и његовог сталежа реч, жеља, назор и захтев неће чути у том телу. А због ових потреба и тражило је и тражи учитељство заступство у школским телима, те је најзад по узору на аустријско школско уређење и у Шк. Уредбу унето то право учитељско о заступству. Но и тада када је унето у Шк. Уредбу, унето је више из партијских обзира да се у неколико задовољни учитељство, а не из уверења о потреби тога. Да је то тако, сведочи борба учитељска у раздобљу од последњих 40 година, која је на разне начине и од разних људи и група сузбијана, да учитељи не дођу до довољног заступства у школским телима.

Но у напред саопштеној наредби, налаже се учитељима, да се морају примити чланства у управном одбору и то на основу напред поменутог §. Дисциплин. правила. Да су учитељи покушали отказати послушност у своме позиву, претња с Дисциплин. правилима била би на свом месту. Не хтети се примити у управни одбор не црквени, него ма који и навести стварне разлоге за то, па с тога бити кажњен, на основу параграфа који нема у себи така тумачења, то може бити само онда, ако је престао сваки правни поредак, а учитељ као просветни радник нарочито, не може бити

узнемириван због таквих ствари, тим пре што он с црквеним одбором нема ни толико везе по евентуалном праву чланства, колико има са школским одбором.

Све то важи и за учитеља као управитеља, у толико више што наредба Школског Савета, издата у том погледу, ни у редовним приликама није спровађана тачно, него од случаја, до случаја.

§ Дисциплин. правила о којем је реч, изрично наводи „непослушносту у званичној дужности учитељевој“, и да тог става нема, него да је речено „ако су учитељи непослушни према претпостављеној власти“, онда би се могло позивати на тај §, јер ако се све рачуна у учитељеву дужност, што год кад буде коме требало, онда тим дужностима нема краја, и школе ће наше брзо остати без учитеља. А то ваљда нико не жели.

Било је случајева да су и у држави настуpile нередовне прилике, где појединци и друштва нису хтели да суделују у раду административних власти, али је тада министар Криштофи пре и ђаке са великих школа узимао да се испомогне, него да учитељима смета. Тако што ником није пало ни на памет и ако би се тако најлакше испомогао, јер то не би био само грех према слободи и самосталности учитеља као човека, грађанина и васпитача народног подмлатка, него би то био грех и против школе и наставе тог знатног фактора народне будућности.

Наше је мишљење, да ће поменути учитељи наћи заштите код виших власти у овој ствари.

И. Т.

† Петар Радуловић.*

У 61. години живота преселио се у вечност дана 21. децембра 1912. (3. јануара о. г.) у Карловцу *Петар Радуловић*, умировљени професор и управитељ тамошње српске учитељске школе. — И ако је дуже вријеме боловао од бољетнице, којој не бијаше лијека, ипак је вијест о његовој смрти изненадила његове пријатеље и другове.

Родио се 11. маја 1852. г. у Томашевцу, у Банату. Отац му, Васо, био је свештеник. У мјесту рођења полазио је основну школу, а гимназију у Ср. Карловцима и Пожуну. Послије положеног испита зрелости слушао је филозофске науке у Грацу и Прагу, спремајући се за наставника нарочито педагошке струке.

Кад је 1875. г. отворена српска учитељска школа у Карловцу, био је одмах прве године постављен за професора у истој школи, а последије годину дана и управа исте му повјерена. — У тој служби провео је до под крај 1902. г., а онда је ступио у мировину.

Као професор и управитељ провео је дакле 27 година, радећи на унапређењу повјереног му завода, те у том времену задобива и клицу своје бољетнице, која му је живот постепено подгрисала, док му га сасвим не прекину.

Петар Радуловић бијаше још једини од наставника, који су одмах при отварању срп. учитељске школе у Карловцу почели у истој дјелати и народу младе просвјетнике спремати. Његови другови, један за другим било пак добровољним напуштањем мјеста, остављају тај завод већ у првим годинама његовог развитка, а једини он остајаше у служби и на челу истог, те га својим пеуморним радом и педагошком спремом доведе и на домак тридесет годишњег му опстанка, кад изнемогао растаје се и он с њиме, те ступа у стање заслуженог мира.

Ко познаје историју развитка срп. учитељске школе у Карловцу, разне мијене, кроз које је пролазила, те честе промјене наставника, на чему и данас на жалост болује, тај ће лако схватити важност као и тежину рада Петра Радуловића као наставника, а још више као управитеља у том заводу. С тога писати о његовом школском раду, значило би, писати историју те школе за непуних 30 година њеног опстанка. Као наставник био је човек велике спреме, дубоких мисли, широка погледа и топла срца за све лијепо и добро, а то нам потврђује и писмо благопочившег епископа горњо-карловачког *Теофана Живковића*, које је 1878. г. управно свештенству своје епархије ради оснивања конвикта за учитељске приправнике те школе. — У томе писму истиче споменути епископ са похвалом рад тадашње управе, која бијаше у рукама

* Накнадно доносимо опширнији некролог овог нашег педагога, који је знатан део учитељске омладине извео на пут и осоколио на просветни рад.

Уреди. „Шк. Гл.“

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Петра Радуловића као још младог наставника наглашујући уједно и потребу опстанка те школе. Ево како вели: „Наша учитељска школа у Карловцу једина је у дијецези виша српска народна школа, што је са новим црквено-народне самоуправе наше радом ступила у живот на темељу највише школске уредбе. Ко год је имао прилике од времена њенога опстанка походити је, и цркву тамошњу, тај се морао увјерити, како лијепо напредује она у свему под мудром и способном управом својом. И за то а и из тога узрока баш, што је таква једина школа наша народна у дијецези, а од ономад и на цијелу простору краљевине Хрватске и Крајине, заслужује она, да увјетима њеног опстанка обратимо што више позорности, љубави и пожртвовања“.

Ово признање као и многогодишње вођење управе у истом заводу показује најбоље какав бијаше радник у школи Петар Радуловић већ у првим годинама своје службе.

Како је пак волио школу и свој позив показују нам уџбеници, које је састављао за своје ученике, да би их што боље спремио за узвишењу али тешку учитељску службу.

Као наставник предавао је педагошке предмете, те је био познат као добар педагог. Па и послѣје, кад је оставио школску катедру, радо се интересирао за те предмете као и о напретку самог завода.

Осим школе и састављања уџбеника радио је П. Радуловић и иначе на књижевном пољу, те су му радови били и награђивани. У знак признања тога његовог рада био је члан „Хрватског педагошког књижевног збора“ у Загребу и „Књижевног одјељења Матице Српске“ у Н. Саду.

Његов књижевни рад може се подијелити у двоје и то: **1. Наука.** Овамо се могу убројити радови: *Српска народна основна школа*, 1879. г.; *Дидактика и Методика* за учитеље и учитељске приправнике, као и за све, који се са школом баве, 1891. г.; *Психологија* за школу и самоуке нарочито за учитеље, 1892. г.; *Логика за школу и самоуке* нарочито за учитеље, друго издање; 1893. г.; **2. Забава.** Овамо се могу убројити ови радови: *Лейла Јула*, приповијетка, награђено од тадањег одбора српске уједињене омладине; *Сиромашна Лала*, приповијетка из живота српског народа у Банату; *Без оца и мајке*, роман. Овај рад штампан је најприје у „Јавору“ 1874. и 1875. г. а 1881. за-

себно; *Иконија*, драматски спјев у 5 чинова, награђено од Матице Српске у Нов. Саду, и штампано у Љетопису св. 232.; *Албум славног женскања*, издала Матица Српска у „Књигама за народ“, број 129.; а два рада су му остала у рукопису још нештампана.

С обзиром на многогодишње службовање и заслужен рад П. Радуловића у српској учитељској школи у Карловцу извјесен је на истој поводом његове смрти црн барјак у знак жалости, настава до погребна обустављена, а на одар положен вијенац, којега су ученице при погребу носиле. Осим тога издао је наставнички збор посмртницу, а у спомен покојника приложено 20 круна у сврху зидања нове зграде за исту школу.

Погребу, који је обављен 23. децембра 1912. (5. јануара о. г.) присуствовао је наставнички збор са свима ученицима, које су покојника са погребним пјесмама и до вјечне му куће испратиле. Над отвореним гробом пак опростио се са покојником као друг у име школе професор и катихета *Василије Бананин*. Осим тога испратило је покојника многобројно грађанство, чиновништво, дјечачка, нижа и виша дјевојачка, те српска народна основна школа са својим учитељима и учитељицама, што је доказ великог поштовања, које си је покојник у граду Карловцу стекао за вријеме свога боравка. — Поред тога примила је породица покојникова многобројне изјаве саучешћа из мјеста и са стране, међу којима се истичу највиших просветних и културних завода и црквених достојанственика.

Посвећујући успомени покојника ово пар редака кликнимо му и овђе као заслужном раднику: *Слава Петру Радуловићу и Вјернаја памјати!*

В. Б.

Л у с т а к .

С М И Љ А .

Преступ и казна.

За ово седам година од кад сам учитељица у Н. С., још нисам имала такве ученице, као што је Смиља Ч. Тешко је и наћи међу женском децом „такових грдила“.

Свака мати, била богата или сиромашна, женско дете нарочито кити и облачи. Пре ће у облачењу, нарочито у кићењу и меру прећи,

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

него што ће се огрешити о уредност и чистоћу код девојчице, држећи зар да ће се то све памтити и замерити јој, кад буде велика девојка.

Девојчице су у школи скоро све подједнако чисте, а у облачењу и кићењу много се угледају једна на другу тако, да је тешко познати, да ту има деце из разних друштвених слојева. Како одело тако и сви непокривени делови тела су потпуно чисти.

У основној школи се већ увелико види женска сујета матера и њихова тежња, да им дете не буде горе од другог у оделу. То матере систематски раде и то усађују у девојчице, док се то и у детету не пробуди и развије као: тежња за допадањем и угледање на друге у оделу, без обзира на то да ли је то одело за њих или не, јер им ни мати није на то пазила.

Међу таком децом нарочито је упадала у очи Смиља Ч., чија мати, преудата за неког сиромашног кочијаша, поред још седморо деце, није полагала никакве пажње Смиљи.

Од слабе хране а без икакве неге, остављено, закржљавило тело, покривала је танка сукњица, наслеђена од неке веће девојчице, те јој је око паса била подигнута и везана узицом. Мастан мушки капут обукла је на горње голо тело. Зима је увелико почела, а она је на својим, модрим, прљавим, босим ногама носила неке велике исечене женске ципеле. Бледо лице, без капи крви, покривено танком кожицом, кроз коју се видела свака жилица, окружено је било чулавом косом, неодређене боје, која се спуштала; те тако донекле покривала прљав танак вратић. Две велике боре са обе стране свршавале се у углу великих уста, са увек модрим уснама од зиме.

Из свега се одвајале велике, тужне црне очи, које као да су вечито молиле нешто.

Ја чим сам је први пут видела, обратила сам пажњу, а доцније сам скренула пажњу целог разреда на њу. На њено малаксало тело, на траљаво одело и на суморан поглед, из кога се видело, да је тужна, кад се нађе међу децом; јер јој недостаје свега што је детету потребно.

Истичући то све, међу децом се показало велико интересовање о њој. Заједно смо пратили сваку промену на њој, кад јој стадоше доносити милодаре.

Свако имућније дете донело јој је по не-

што од одела, ципеле, чарапе, чак су доносили и за мању браћу и сестре јој, који су код куће голи седели.

Једна отмена госпођа, на коју је њена ћерка толико утецала, дошла је и замолила ме, да шаљем Смиљу њима кући на ручак, а она ће јој давати вечеру да понесе кући.

Тако се постарало и о томе, да јој тело ојача.

Сад је Смиља била лепо одевена. Руке и врат чисти, коса очешљана, очи живље — веселије, па показивала је нешто успеха и у учењу, док је пре тога била према свима предметима равнодушна.

Дошло је пред Божић, да Женска Задруга заодене децу. Из сваког разреда по једно дете. Деца моле за Смиљу. Смиља је добила материју за хаљину. Ципеле јој нису дали; јер су јој биле целе ципеле на ногама, што је добила од деце.

Деца се нису задовољила. По мом одобрењу скупила су новац и купе јој за Божић нове ципеле.

Она мирна, тужна Смиља после Божића је живља па и несташна. Већ је опомињем за несташлук. Била је већ и кажњена. У оделу је чиста и уредна.

Једног дана, кад смо ушли са одмора у дворану, плаче М. Ј., да јој је нестало ручни рад и моли, да тражимо код деце. Ја јој рекнем: да потражи под скамијом, а да је можда и код куће заборавила, као што се то већ догађало.

Деца ми рекоше: да је М. Ј. још пре осам часова свој рад радила. Имала је урађено 4 m уметка на јорган. Уметка је било нестало, а остао је конач и игла.

Није било до сада ни ситнијих крађа, а не оваких, која изгледа да је смишљена, јер ми је било познато, да су се деца у раду надтецала и да су М. Ј. завидела, кад сам је ја похвалила, што има највише.

Тражили смо од 10—12 часова. Свако дете сам прегледала. Тек ће уједанпут Смиља: „Можда је која узела, па бацила у фуруну“.

Доста ми је било. Почнем испитивати. Да ли си ти Смиљо улазила у школу о одмору? Нисам, Питам редуше. Нису; и за Смиљу кажу, да је била на пољу.

Питам две добре ученице, којима сам и веровала, а које воде ред: да ли сте ушле у празну школу после одмора. Не. Биле су уну-

три Смиља, А. Т. и К. М. (редуше). Те обадве нису могле М. Ј. да стигну у ручном раду, а Смиља није ни имала ручног рада, нити је умела радити.

Питам Смиљу: да ли је то истина? Није. Питам редуше. Нису ни оне ни Смиља улазиле у школу за време одмора. Оне су ушле, кад је звонило, затвориле су прозоре и сале на своје место. Смиља је ушла у реду са осталом децом.

Пустих децу кући. Оставим саму Смиљу. Питала сам је дуго наводећи јој све њој познато из науке вере, што се на ту ствар односи. Бог све види, о казни и гњеву Божјем на неваљалу децу и др. Ја сам била до суза ганута, видећи како то на њу утиче. Сва је дрхтала. Гледала је доле, а сузе су јој летеле. Лице јој је било потпуно мирно. Борила се...

Да је заплашену охрабрим рекох јој: „Ти си ваљда узела, да видиш, па кад су деца ушла, ти си се уплашила, па си сакрила под твоју скамију. Нећу те казнити, нећу ни деци казати. Ја хоћу да те научим, шта се сме, а шта се не сме. Твоја је мати сирота жена, па није доспевала, да те учи шта је добро, а шта зло. Буди добра, па ће ти Бог дати све, што даје доброј деци“.

Још нисам ни довршила, што сам хтела, кад Смиља скочи из скамије, обеси ми се о врат и умљивајући се рече ми: „Ја сам га узела, али сам га бацила“. Гледала ми је отворено у очи, као да не беше свесна великог престапа.

Нисам обраћала никакве пажње њеном признању, него сам даље испитивала, неверујући да га је бацила.

Била је већ охрабрена, што је олако прошла, кад је признала оно, од чега се највише бојала и после кратког времена призна, да га је бацила у фуруну.

„Зашто си то урадила? Зар те није било жао толиког рада?“ запитам је.

„Мени је рекла К. М. (редуша): „Узми па га баци у фуруну, зашто да има она највише?“

Било је прошло 2 сата после подне и ја сам је пустила кући.

Сутра дан сам оставила две редуше и испитивала их. Ништа нису признале; само су потврдиле, да је Смиља бацила рад у фуруну.

Идућег дана задржала сам све три. Свака се држала своје старе тврдње.

За овако велики преступ нисам знала, да одредим одговарајућу казну, бојећи се да казна не буде слаба или оштра.

Питала сам оне, који би требали, да ме помогну, кад сам у недоумици. Хтела сам, да то све писмено јавим, а они да казне кривце, па да сва деца виде, да о њиховим преступима воде бригу и они, које њихови родитељи, а и сва шира публика више цени од учитеља.

Казало ми се, да не јављам. Тако је и остало.

Кад нису казнили они, који имају слободније руке, нисам ни ја. Или да дођем у сукоб са дечијим родитељима? Ко ће ме бранити?

И тако је тај велики преступ остао некажњен.

Н. С., 8. априла 1913.

Милана Ружићка.

*

Безброј је оваких случајева у школском животу, који јасно илуструју како је учитељ у најтежим васпитним моментима остављен сам себи, баш од оних фактора, којима је постављено у задатак, да помажу учитеља у његову васпитну раду. За њих је суделовање у оваком васпитном послу бесмислена детињарија, према једној опрезној пажњи, није ли који учитељ пет минута раније изишао из цркве, не испитујући разлоге, зашто је то учинио.

Ур. „Шк. Гл.“

Белешке.

Деоничари нове емисије учит. д. д. „Натошевић“ позивају се да уплате заостале рате за своје деонице. Девета рата је за старе деоничаре К 3:50 по једној деоници, а за нове К 4:50 по деоници.

Пример културе. Становници општине Боча у пештанској жупанији, скупили су између себе своту новаца и купили земљиште, на коме ће да зидају школу. Али на сваког грађанина распорезани 8 К ни поред екзекуције није се могло прикупити. Калочки епископ сазида им школу. Али сад опет нису имали учитеља, јер за оних 800 К, што је општина добијала држ. припомоћи, није се нашао учитељ. Нови калочки епископ с пролећа из сво-

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

јих средстава изједначи плату и општина добије учитеља. Предавања су трајала 8 седмица и школска година се заврши. У јесен се отпочела школа са 84 ученика. Али је учење брзо занело. Дошла је зима, школу је требало грејати, али није било чиме. Грађани су између себе скупили и набавили огрев. Али једне ноћи се догоди чудан случај. Неко је полупао све прозоре на школи. Сад се опет није могла загрејати школска дворана. Требало је оправити прозоре, али није било новаца. Грађани су молили попа, кантора, па напоследку отишли и замоле епископа, где су лепо примљени и саслушани, али им прозори нису оправљени. У тој школи сад опет нема предавања и неће га ни бити све док не наступе топлији дани, те ће се и поред полупаних прозора моћи у школи радити. „Уј. К.“

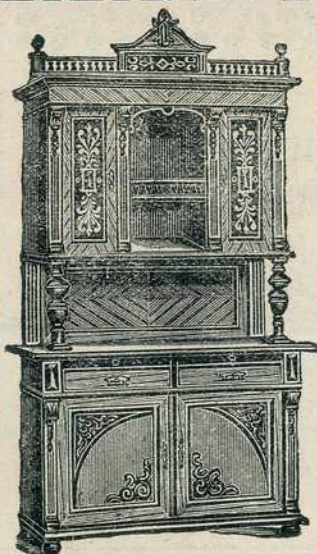
О коедукацији. Кемерер професор више реалке у Виртепбергу, пише да готово трећину виших мушких школа похађају и женске тако, да на сваких 25 ученика долази 1 ученица. Женске имају иста права и дужносту као и други редовни ученици. Пошто се на више школе обично уписују женске, које су већ на дому за то припремљене, то оне готово све потпуно одговарају свима захтевима школским. Недостатак способности надокнаде вредноћом, те тако добар пример пружају мушкарцима. У нижим и средњим разредима у практичним радовима обично превазилазе мушкарце, напротив у већини умних радова често заостају. У школском запту

женске никад не изазову употребу вапредних мера. Узајаман утицај код обојег пола има велике предности, иако женске често постају мушкарце. У опште је коедукација у Виртепбергу потпуно одговара инк. захтевима. „М. Р.“

Школе у Берлину. У данашње доба школство по неких великих вароши чини читаву школску државу, пита више и превазилази по неке мање државе. Тако је огромно школство у Берлину. По последњој статистици било је тамо 306 школа и то 145 за мушке и 146 за женске, 15 мешовитих школа и 20 испомажућих школа. У тим школама било је 5271 разред са 224.187 ђака, те на један разред долази 43·58 ученика. У тим школама било је 305 управитеља, 20 главних учитеља, 3274 учитеља, 1704 учитељице, 382 стручне учитељице; свега дакле 5685 учитељских снага. Број радних седмичних часова био је 143.134.

Pelikan. Чувена творница сликарских боја, тушева, гума и др. сличних производа **Günther Wagner** у Бечу и ХанOVERу, издаје часопис **Pelikan** који се у првој линији бави свима питањима сликарске вештине. Учители, одбре цртаче и оне који се баве сликарством чинимо пажљивим на производе ове творнице. Сви њени производи могу се добити и у нашој учитељској књижари „Натошевић“ у Новом Саду.

„Школски Гласник“ броширан за 1909., 1910 и 1911. може се добити à К 4.—

Сшобариише намештаја

Менрат Л. и Син.

НОВИ САД, ул. Кошут Лајоша 46—48.

У новосаграђеној модерној згради

има највећи избор сваковрсног

НАМЕШТАЈА.

Стално има изложбу потпуно намештених соба.

Опрета за удаваче у свима ценама.

Основано 1843. г.

Телефон бр. 87.

Велики избор тепиха, завеса и застирача и свих ствари за намештај.

XX

Молимо да се при набављању робе по овим огласима позовете на „Школски Гласник“.

XX

ОСНОВАНО 1830.

30 ОДЛИКОВАЊА

ПЕЛИКАН-БОЈЕ
ГИНТЕР ВАГНЕРОВЕ
УМЕТНИЧКЕ и КЕМИЈСКЕ
АКВАРЕЛ БОЈЕ,

Hannover und Wien Xji.

по оцени првих стручњака недостижне су у погледу чистоте, јасности и употребе при мешању.

ГИНТЕР ВАГНЕРОВИ
ТЕЧНИ ТУШЕВИ

признати су као најбољи производ и стекли су светски глас.

ГИНТЕР ВАГНЕР,
(GÜNTHER WAGNER)

ПРЕТПЛАТУ

на „Школски Гласник“ још многи нису послали. Молимо дужнике да то учине. Крајње је време да се и дужници из прошле године сете своје дужности. Ур. „ШК. ГЛ.“

У много хиљада школа уведено је већ

Црно школско мастило од смесе за мастило.

Сасвим је без талоба, плесни и отрова. На перету и у стаклету се не може кора ухватити. Како се раствори у хладној води одмах је за употребу. Разашиље се у пакетима за 5 литара, К 1-20, плаћеном поштарином разашиље се од 2 пакета на више. Као додатак пакету шиљу се шпичице у црвеној, плавој, љубичастој, зеленој боји и за реформ-антрацен мастило за 1/8 литре по 20 фил.

Не тражи се плаћање ни унаточ ни унапред.

JOSEF SCHUSTER

Wien, V/2 Reinprechtsdorferstrasse 28.

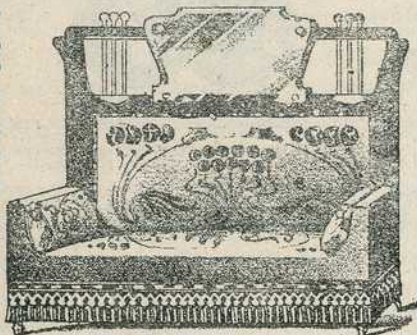
Хиљадама признања и поруџбина има на углед.

19-20

Смесу за мастило препоручује и управа овог листа, јер је чинила покушаје њоме.

СТОВАРИШТЕ

Фабрика намештаја Николе Дусинга

Ханска улица бр. 1. У НОВОМ САДУ, Телефон бр. 184.

до Сиротишта Марије Трандафил.

Препоручује своје велико богато и снабдевено стовариште намештаја, у разним израдама и јефтиним ценама.

Велики избор простирача, завеса и ћебета.

Препоручујемо нашу новосуређену

РАДИОНИЦУ С МАШИЈАМА

Солидна послуга!

Јефтине цене!

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

„НАТОШЕВИЋ“ УЧИТЕЉСКО ДЕОНИЧАРСКО ДРУШТВО

у Новом Саду

са основном главницом од 50.000 Круна,

препоручује браћи учитељима свој новчани завод, који прима улоге на штедњу са 4% и 4½%, издаје зајмове под повољним условима, тачно и савесно обавља сваки новчани посао, ради сваки дан, осим недеље, од 5 сати после подне, а четвртком ради од 2 сата после подне.

Препоручује своје **велико стовариште књига** забавних, поучних, педагошких, за народ, дечјих, икона, школских уџбеника, учила, разног врло доброг писаћег прибора, ванредно доброг мастила, црног и у разним бојама, оловака, гуме, јевтиних а добрих задаћница, цртаће артије, цртанака, креде, тушева, упијача подметача, врло финог сајдпапира у много разних боја, карата посетница, заручних, венчаних и посмртница, куверата ванредно добрих и јевтиних. Концепт-папира јевтинијег него игде.

Ова учитељска радња је веома велика већа него икоја друга. Набавља робу из првих и најбољих извора.

Учитељска штампарија „Натошевић“ већа је од свију других штампарија. Има велику количину разних слова, украса и шара, тако да је у стању обавити сваки посао од најмањег до највећег врло укусно јер има велики избор материјала, брзо и тачно, јер има врло добре раденике, јефтино јер потребан материјал повлачи из творница под повољним условима.

Учитељи свију напредних народа имају оваке установе и настоје где год им се укаже прилика, да помогну ове своје установе. Тако треба и наше учитељство да ради и подиже и снажи своје установе.

6—20

Ц. и кр. прив. творница америчких котагових

ХАРМОНИУМА

РУД. ПАЈКР И ДР.

У Краљевом Грацу (Königgrätz) Чешка.

Хармониума с педалом оба система у свакој величини за школу и за учење. — Цена од 130 К на више. — Петогодишња јамчевина. На отплату од 8 К. — Шиље се франко на последњу станицу.

Ценовници са сликама бадава и франко.

4—10

Поштованом
учитељству
нарочите
олакшице

Одликвана
златном медаљом
за ревност
од Његова
Величанства

НИКОЛЕ I.

Краља и Господара Црне Горе.

Одликвана
златном медаљом
за ревност
од Његова
Величанства

НИКОЛЕ I.

Краља и Господара Црне Горе.

Прва творница искључиво свих срп. прав. цркв. утвари, певачких, соколских и свију других друштвених застава и барјака

Луке К. Алексијевића, Нови Сад.

Препоручује најновије ратне слике са Балкана у величини 32×42 cm. и 40×50 cm. — на артији у масним живим бојама колорисане као и ансиктскарте на велико и на мало.

Препоручује срп. историјске слике као и све потребне црквене утвари.

На захтевање шаље ценовник бадава и франко.

Наруџбине се шаљу на адресу:

6—20

Luka K. Aleksijević, Novi Sad — Ujvidék — Hungaria.